ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 20. Львôвъ дня 14. Червня 1862.

НАЙДЕНЫЙ СКАРБЪ.

Вздрѣвши такій кумедный титулъ, може де-якій подумае, що то отсе Вечерницѣ найшли якй гроши, та-й радуються собѣ, що уже и безъ помочи Меценасôвъ, которыхъ ласку собѣ зъеднати имъ до сего-дня ще якось не вдалося, ба навѣть може и безъ предплатителѣвъ, которыхъ де-якй завистніи та вечерничнего вплыву жахающіися людцѣ одъ сихъ Вечерницѣ всѣлякими способами — ба й памфлетами! — одстрочити стараються — все таки безъ журы и довше вѣкувати будутъ. — Нѣ! не те воно, панове Громадо; скарбъ нашъ, такъ само якъ и наша народня слава, за котору спѣвае Тарасъ, що вона

„Безъ золота, безъ каменю,
„Безъ хитрои мовы,
„А голосна та правдива
„Якъ Господа слово —

скарбъ нашъ не въ золотѣ, не въ срѣблѣ, — не въ грошахъ, панове Громадо; а ось, бачите, у чôмъ? — у однôмъ вѣршѣ покôйника Маркіяна Шашкевича, що довелось найти и вырятовати зъ вѣчнои пропасти. Читайте!

НАДЪ БУГОМЪ.

Гей, рѣченько быстренькая!
Гей, стань, — подивися,
Якъ я плачу, якъ горюю;
Зо мновъ пожурися!

Твои воды — веселеньки:
Въ нихъ рыбонька грае;
Мое сердце розпукаесь, —
Одъ журбы ся крае.

Трава къ тобѣ зъ любощами
Зъ берегôвъ ся хилитъ;
Вовня ее поцѣлуе,
И на передъ стрѣлитъ.

Мое сердце бѣдненькое
Радощѣвъ не мае:
Лишъ розлуку изъ долею —
Лишъ слезоньки знае.

Рано встану, та-й заплачу —
И вечеромъ плачу:
Доле-жъ моя веселѣйша,
Коли-жъ тя побачу?

Журбо! тяжка розлучнице,
Чомъ не пропадаешъ?
Доле-жъ моя, — зоре моя!
Коли-жъ засвитаешъ? . . .

Гей, рѣченько быстренькая!
Гей, стань — подивися:
Якъ я плачу, — якъ горюю, —
Зо мновъ пожурися!

Утишковъ, 13. Майка 1838.

Не величка собѣ ся думочка, — а яка люба та гарна; якъ вона якось по рôднему изъ серця плыве, мовъ тая рѣчка, надъ которою вона выкохана, що такъ и чуешъ серцемъ: що то — свое! Та дивѣть: нашъ поетъ сказавъ тôльки, що ему горе, — що тее горе ôдъ розлуки зъ долею, — що тая розлучниця то журба — и нѣчого бôльше; ôнъ не сказавъ навѣть, ôдъ-чого отся журба? и яка-бъ ему мае бути доля? а прецѣ, коли почуешъ его пѣсню, — хоть-бы и самъ не знавъ, що журба? що доля? — заплачешъ съ поетомъ що на свое горе жалуеться. А ну-ко, чи зробить таке саме съ тобою якій не-будь зъ найголоснѣйшихъ не-нашихъ поетôвъ? чи зробить тее якій байроновській богатырь, которого лютѣсеньке горе поетъ зовсѣмъ передъ тобою розкрые? чи може жаль безсонного Юнга, коли ôнъ по цѣлыхъ ночахъ о людськôй недолѣ плаче и — мудрує? Нѣ, не зроблять! Ты имъ увѣришъ, — бо якъ-же невѣрити, коли доказують? — ты будешъ жаловати щиро, — бо на-що-жъ у тебе серце? — але ты — не заплачешъ. Чому-жъ се? Бо ты не бачишъ въ нихъ своеи истоты, — не чуешъ своеи народнеи поезіи! А все тее зробить съ тобою отъ хочъ-бы отсей одинъ вѣршъ нашого Маркіяна, но тôлько тогдѣ, коли ты ще маешъ змыслъ для народнеи поезіи, — тôлько тогдѣ, коли душа твоя ще буде чиста, руська, — тôлько тогдѣ руська думка у тôй душѣ твоѣй

Wszystkie dzwónki jej poruszy!

якъ сказавъ разъ той нашъ пѣвець Маркіянъ.

Та ба! бо-жъ то и пѣвець нашъ порозумѣвъ руську народню пѣсню, та-й умѣвъ такою пѣснею „по-пôдъ небеса задзвонити“ — якъ ôнъ самъ признаеся — тогдѣ, коли ему разъ тутки на землѣ було „Небо!“ — Всѣ ознаки и цѣхи, которыми величня и красна ся душа наша руська, — которыми дыше выплываюча зъ руськои души пѣсня руська, — все тее находимо и въ отсѣй пѣснѣ нашого Маркіяна. Ѣи вартость, за котору вона и передъ строгимъ критичнимъ судомъ ведля параграфôвъ естетики остоиться, лежить въ самôмъ мотивѣ, якій понучивъ поета выльяти въ пѣснѣ тее, щоворухало его душу, що ôнъ чувъ у своему серцѣ. Той мотивъ высказаный у першôй и послѣднѣй зворотцѣ. Пѣвець стоить и глядить на привôльну рѣчку, а въ душѣ его ôдзываеться чувство его журбы — его неволѣ, и родиться сердечно-жалôсна думка. Чи може бути що природнѣйшого надъ отсю побудку? —

Съ того бачимо, що нашъ Маркіянъ бувъ справдешній поетъ, — бувъ одинъ съ тыхъ, за которыхъ говорить Гете, що вони кождый:

Ich singe, wie der Vogel singt. . . .

Отся пѣсня для насъ великій скарбъ, бо вона знайшлася пôдъ отсю пору, коли намъ ясною стала идея правдивои, живои, народно-руськои литературы, надъ которою теперъ намъ дѣло. Дôстанемо бôльше такихъ вѣршôвъ нашого Маркіяна, то пошануемо ихъ якъ якй святощи въ нашихъ Вечерницяхъ. Буде то якъ-бы голосъ изъ могилы пѣвця, который въ Галичинѣ бувъ першій, що пôймивъ гадку правдивои, живои, народнеи словесности руськои.

Ксенофонтъ Климковичъ.*)

---

*) *Першій разъ виджу потребу, мои артикулы моимъ имямъ пôдписувати, а то инакше строга опинія деякихъ панôвъ зъ неприхильнои намъ стороны безъ найменшои пôдставы за не-мои працѣ мене до одповѣди потягнула-бъ, якъ отсе недавно сталось. А-даль то и справедлива рѣчъ, щобъ кождый читатель знавъ, съ кимъ ему дѣло.*

ОГНЯНЫЙ ЗМѢЙ.

*Украинська повѣсть П. Кулѣша.**)

Переложивъ зъ россійського Кс. Кл.

Часть перша.

Дзвенить, гуде на увесь Кіѣвъ величезный дзвôнъ Печерськои Лавры. Сонце стоить на западѣ. Все наоколо свѣтле, — святочне. Пестрить въ очахъ розмалёваный фасадъ величавои церквы; ѣи численны копулы сверкають брызками променѣвъ, а отуманеному ôдъ блеску взорови здаються вони зубцями великанськои короны, що буцѣмъ увѣнчала святу твердыню. Цвинтарь мовъ засѣяный народомъ: були тутъ и Болгаре у выложеныхъ галонами кожушкахъ; и Молдавяне съ повновидыми своими куконами; и Сѣверна Русь зъ найдалечѣйшихъ губерній; и наши Украинцѣ съ пôдголеными чупринами та повисистыми вусами. Всѣ отсѣ люде сидѣли у затѣнкахъ деревъ, та ходили по цвинтарѣ густыми купами, нѣбы кождый зъ нихъ боявсь задѣтися у многолюдьствѣ богомольцѣвъ; та лишъ одинъ высокій парубокъ у синёму жупанѣ и старинному узорчатому поясѣ стоявъ собѣ зъ-далека одинокій, неначе твôй сирота по-мѣжъ жужачимъ роемъ народу. Ще недавно покинувъ ôнъ свое чумакованья и промѣнявъ дегтяну сорочку на синій жупанъ, а простый очкуръ на широкій поясъ. Вертаючись домôвъ, зайшовъ по дорозѣ въ Кіѣвъ, щобъ поклонитися святымъ мѣсцямъ та подякувати Богу за щасливый спѣхъ у торговому промыслѣ. Уже ôнъ пообходивъ увесь Кіѣвъ: бувъ и въ Михайловськôмъ манастырѣ, бувъ и въ Софійськôмъ, ходивъ чи-разъ то и по пещерахъ, та и надивився на образъ, що показуе душу блукаючу по мытарствамъ. Чудный показався ёму святый городъ исъ своими золотоглавими церквами та дзвонницями, исъ своими ненаглядными горами та продолами. Но всѣгдишній рухъ та суматоха, у яку ôнъ якъ-разъ попався зъ упереднѣшои тихои жизни, за-швидко ёму наскучили; ôнъ придивлявся до всего, на що зъ-першу такъ и розбѣгалися ёго очи, и теперъ стоявъ посередь говорливого народу задумчивый та сумный, мовъ у пустому степу при дорозѣ, коли чумацькій обôзъ остановиться, варить вечерю, вечѣрь темнѣе, а летючіи по рожевому небу стада журавлѣвъ и дикихъ качокъ, неначе вказують дорогу до родины. Якъ-разъ лице ёго оживѣло; ôнъ упяливъ очи въ одну сторону — глядѣвъ, и самъ собѣ не вѣривъ.

По-при него йшла дѣвчина чудной красоты, румяна якъ заря, якъ рожевый городовый макъ, повна, свѣжа, въ самôмъ цвѣту лѣтъ и здоровья. Шнурôвка зъ яркого малинового бархату такъ хорошо обôймала стрôйный станъ ѣи, що якъ-якій щоголь, подивившись на неѣ, то и потерявъ бы охоту любоватися вузонькими, худощавыми корсажами своихъ боженятъ. Бѣла якъ снѣгъ сорочка ôдтѣняла нѣжнее тѣло на выкроѣ шнурôвки, и пышно узорами вышиванй рукава, мовъ лебединй крылѣ, чинили видъ надзвычайный; а повязанй на головѣ стяжки всѣлякого цвѣту зъ городовыми квѣтками, перевитыми барвѣнкомъ, образували пышну корону надъ свѣжимъ чоломъ, та повѣвали зъзади своими кôнцями мовъ розсыпною дугою.

По-рядъ зъ нею ишовъ старикъ дуже прикметнои наружности: сива чуприна его була одъ вѣтру на-задъ закинута; красне лице зъ навислыми бровами и бѣлыми вусами, зъ морщинами рѣзько проведеными носило печать украинськихъ физіогномій. Воно и не було вяле; но вдивившися у глубокй зморщки, лежащй круглаво по-надъ широкими, сивыми бровами, у выразъ вѣщихъ очей, колись-то быстрыхъ, привыклыхъ слѣдити у пустому степу Татарина — можна було нарахувати ёму чи-мало десяткôвъ лѣтъ. Старикъ ишовъ зъ-годѣ, але не пріоставався одъ дѣвчины; наче у якôмъ-бы розгадуваньи шагавъ ôнъ великими кроками по старезныхъ каменяхъ, скреблючи ихъ широкими пôдковами, и мабуть уносючи послѣднй слѣды напису зъ мовчаливыхъ та нѣкимъ незабаченыхъ гробниць, положеныхъ въ ряду звычайныхъ плитъ.

Парубокъ у синёму жупанѣ и самъ не змѣркувавъ, якъ очутився биля старика и чудной дѣвчины; та вже хотѣвъ було завести зъ ними рѣчъ, коли якъ-разъ вдарили у всѣ дзвоны, и народъ, якій бувъ на цвинтарѣ, зтовпився у головного входу, та-й потягъ у церкву. Парубокъ не лишивсь бо таки ôдъ старика и его товаришки; и въ ту пору, коли одпѣвали вечерню, коли богомольцѣ, творючи усердныи молитвы, наповняли благочестивымъ шопотомъ церкву, ôнъ, мабуть першій разъ на вѣку, бувъ не уважный на церковнее служенье: ôнъ тôльки и бачивъ чудну дѣвчину въ скиндячкахъ; ôнъ и не зводивъ очей зъ ѣи червоныхъ губокъ шептаючихъ молитвы зъ чорныхъ очей глядючихъ на образы съ такимъ выражѣньямъ, яке

---

*) Сеся повѣсть, такъ само якъ и помѣщене въ попереднѣмъ числѣ Вечерниць оповѣданье Кулѣша, не е первотвôръ, но перевôдъ зъ россійського. Мы помѣщаемо раднѣшъ таки переводы, чимъ де-якій оригиналъ, бо вони походять — зъ давнѣйшои добы — зъ-пôдъ пера писателя, который теперъ е клясикомъ малоруськимъ, и сподѣваемся, що и наши читателѣ будуть симъ переводамъ по ихъ предмету тымъ бôльше ради, що первотворы може лишъ де-кому знакоми.

Ред.

властиве тôлько дѣтямъ та истотамъ невиннымъ, сотвореннымъ для любви. „О чôмъ се вона молиться? Якъ бы я радъ знати що въ неи на гадцѣ! Хочъ бы вона глянула на мене: я видиться по очахъ пôзнавъ бы ѣи душу. . . .”

И якъ-разъ дѣвчина, буцѣмъ щобъ угодити ёго бажанью, зглянула на него, та-й, стрѣнувши его незвычно одушевлене лице, у которому всяка жилка говорила, стрѣнувши его живй очи впялені на неѣ зъ удивленьямъ, спустила взоры, и почервонѣла сама не знаючи ôдъ-чого. Но зглядъ ѣи прошивъ душу парубка; ôнъ заразъ почувъ, якъ горяча кровъ пôдступила ёму до серця, и воно затрепетало такъ сильно, що ôнъ поневолѣ приложивъ руку до груди. „Ну,” подумавъ ôнъ — „отъ се-жъ то певно тота суджена, которои, якъ мовляла небôжка тѣтка, нѣ городами обминути, нѣ конемъ объѣхати! . . . Ой, якъ горячо на серцѣ! Либонь правда, що суджена однимъ поглядомъ запалить кровъ, и усмѣшкою обезумить голову. . . . Такъ отсе-жъ вона, отсе вѣдай конечно буде вона!” И ôнъ рѣшився неперемѣнно, якъ тôльки скôнчиться вечерня, розпытати въ старика, ôдкôля вони. Отъ и кончиться служеніе. Народъ высыпавъ зъ церкви гомонячою товпою, якъ зъ улія пчолы; де-якй верталися домôвъ, другй розбрелись по цвинтарѣ. Зъ нерôвно бьючимся серцемъ пôдôйшовъ парубокъ до сивого старика, знявъ передъ нимъ шапку та-й поклонився. Сторикъ и собѣ-жъ выще пôдсунувъ шапку, и оддаривъ ёго поклономъ.

„Зъ якихъ вы, дядьку, сторонъ?” спытавъ парубокъ та ледви ажъ не скрикнувъ ôдъ здивованья, коли довѣдавсь, що вони зъ мѣстечка Воронежа.

„Та и я-жъ самъ изъ Воронежа!“ сказавъ ôнъ.

Старикъ прискуливъ очи, щобъ лучше вглядѣтися у ёго лице, та-й стиснувъ плечима.

„Не пôзнаю, нѣ за-що не пôзнаю!”

„А я васъ таки пôзнавъ. Да и перемѣнились-же вы дуже. Либонь вы, здаеться, Петро Чайка?”

„Такъ, Петро Чайка.”

А я-жъ, коли знаете Ничипора Бôльшака, такъ я ёго сынъ.”

„Диви, бачишъ! Се-бъ то я й гледжу, щось воно знакоме . . . якъ менѣ не знати Бôльшака! Мы зъ ёго батькомъ, а съ твоимъ таки дѣдомъ, за молодыхъ лѣтъ разомъ козакували.”

Тутъ земляки, побравшись за шапки, давай цѣлуваться.

„Та де-жъ отсе ты бувъ, що я тебе такъ давно не видавъ. Здаеться, нашъ Воронѣжъ не такій ще великій, щобъ намъ коли не-будь не стрѣнуться. А якъ затямивъ тебе ще отъ отакимъ, то й тôлько. Правда, мы живемо далеко одъ васъ, та я майже и не выходжу зъ пасѣки.”

„Я що-лишъ повернувъ зъ дороги,” — одвѣчавъ Иванъ; — „а то три роки зъ-ряду чумакувавъ, такъ що забувъ, якъ тамъ и хаты стоять теперъ у васъ у Воронежѣ.”

„Добре дѣло робишъ, що прибавляешъ до батькôвського добра. Такій и небôжчикъ твôй дѣдъ бувъ: не посидить, бувало, на мѣсцѣ: то баштанъ держить, то деготь гонить, та все хлопоче якъ-бы придбати бôльше для дѣтей. Славный бувъ чоловѣкъ, царство ёму небесне! добра душа була! мы таки зъ нимъ хлѣбъ-сôль водили.”

„Такъ вы, дядечку, мабуть хорошо знаете нашъ рôдъ?”

„Старыхъ то я знавъ хорошо, а отъ зъ молодыми то вже розôйшовся. Прійшли знаешъ иншй часы; твôй батько, не у гнѣвъ тобѣ сказано, понура: ходить собѣ ôвцею; зъ нимъ и горѣлка не пьеться; зъ нимъ швидче заснешъ надъ чаркою, чимъ розвеселишся. Ну, а до того-жъ мене навѣстила отся бѣда, за котору спѣвають въ пѣснѣ, що

Одъ Кракова до Чакова
Всюди бѣда однакова —:

повмирали оба мои сыны, хазяйство розстроилося; треба було повернуться и сюди и туди на старôсть; треба було постаратися и за невѣстку, и за маленьку сироту, що по молодшому сынови осталася. Бачишъ, теперъ яку вже выкохавъ, а лишилась ôдъ батька тôльки двома роками.”

Старикъ зъ удоволеньямъ показавъ на дѣвчину, а вона почервонѣла вся якъ калина, та-й опустила оченята, що досѣль цѣкаво розгледали стройнѣго парубка.

„Славная внучка у васъ, дядьку!” выговоривъ Иванъ, не розсудивши, чи до рѣчи воно, та щобъ поправити чимъ не-будь, зипытавъ швидче, якъ ѣй на имя?

„Маруся.” — одвѣчавъ старый Чайка. „Марусю, що-жъ отсе ты, моя комашко, пѣсокъ видко рахуешъ, що и не зглянешъ на парубка? Подиви, якій молодець? Да годѣ-жъ тобѣ соромитись: отсе нашъ землякъ. Ты вже выйшла изъ тыхъ, що сидять тôлько у запѣчку, та вызирають на людей черезъ грубку; пора вже и на свѣтъ показаться: не въ отсю, такъ въ тоту осѣнь и не вгадаешъ, якъ нагрянуть у хату старосты.”

Бѣдна дѣвчина горѣла якъ грань ôдъ отсихъ промовокъ, и на очахъ у неи зôбралися слёзы. Иванови стало жаль несмѣлои землячки, и ôнъ, щобъ перемѣнити затрудливый для неи розговоръ. спытавъ, коли вони выйдуть зъ Кіева?

„Завтра пôсля ранѣшнёи службы," — одвѣчавъ старикъ: „а теперъ зайдемъ ще тôлько та купимо личманôвъ та хрестикôвъ на гостинцѣ."

Иванъ ставъ прохати, щобъ и его прійми̂ли за товариша въ дорозѣ. Старикъ на отсе охотно приставъ. Ще поговоривши де-що, вони умовились, зôйтися завтра у манастырѣ, и розôйшлись поробити послѣдни̂ свои орудки.

„Славный парень," — сказавъ старый Чайка, выходячи зъ внукою изъ манастыря: — „славный; я такихъ люблю: у него въ очахъ свѣтло, а по сему можна думати, що и душа не чорна."

Внука не одвѣчала нѣ слова, хочъ и була зъ нимъ зовсѣмъ згôдна, а объ очахъ могла-бъ и гараздъ бôльше замѣчокъ наговорити.

* *
*

На другій день рано проснувся Иванъ, а проснувшись довго ще сидѣвъ якъ отуманеный. Розгорячена нôчними сновидѣньями душа его, гуляла на свободѣ и пôсля пробудженья, и не заразъ покорилася тяжкому розсудкови: стревожене серце не перестало битись; въ туманнôй увобразнѣ носився милый образъ. А-далѣ голова его прояснилася; ôнъ зглянувъ, и чудна картина Днѣпровськихъ берегôвъ у дикôй красѣ своѣй появилася ёго очамъ.

Самъ старый Днѣпро синѣвъ у-низу; широкимъ ходомъ розходився ôнъ въ обѣ стороны, и чимъ дальше, все бувъ суровѣшъ, такъ, що пôдъ Подоломъ ôнъ посинѣвъ якъ воронове крыло, а по-тôмъ суровый и мрачный навернувъ къ Вышгородови. Долѣ ёго стоку тяглись за нимъ, якъ маленькй внуки, ёго заливы и озера. Одни изъ нихъ цѣплялися за него, буцѣмъ хотѣли удержати въ своѣй сторонѣ, и не пустить втечи у далекіи степы; другй уходили въ-даль пôдъ сами лѣсы, и тамъ на волѣ купалися у рожевому свѣтлѣ зачервонѣвшогося востока. Темная зелень була повлечена сивою сѣткою тумана. Но туманъ бôльше всего любить понурыи Днѣпровськіи лѣсы: вони вѣчно синѣють на горизонтѣ, вѣчно сумують и хмуряться, и нѣ яснее сонце нѣ велелѣпній видъ Кіева, блестючого передъ ними своею Лаврою, не розвеселять ихъ смутного погляду. Небо чисте; тôлько надъ лѣсами висить вовниста полоса хмарокъ, зъ-низу охвачена багрянымъ заревомъ. Близькій уже схôдъ сонця.

„Славни̂ тутъ стороны!" — подумавъ Иванъ: а все не те, що нашъ Воронѣжъ. Тамъ якось веселѣще. Я тямлю, що коли бувало ѣдешъ у-ранцѣ зъ нôчлегôвъ, и увидишъ ёго сады, нависнувши̂ по-надъ ставами, ще дымлящимися ранѣшнимъ туманомъ, то на душѣ зробиться заразъ такъ ясно та весело, що такъ бы, видиться, и заспѣвавъ нову, нѣколи нечувану пѣсню; Ехъ, Воронеже, Воронеже! скôлько сходивъ я за отсѣ годы селъ та городôвъ, а нѣ, — не бачивъ нѣгде веселѣйшого мѣсця.

И ôнъ прилягъ упять на розстеленый по холоднôй садовôй травѣ свôй кобенякъ, та зажмуривши очи вытягнувся кôлька разъ, щобъ прогнати и послѣдній прослѣдокъ сна.

Сонце мѣжъ-тымъ сплыло надъ синими лѣсами, а ясный божій день наставъ на радость усему свѣту. Иванъ вставъ, умывся, помоливсь Богови противъ Лавры, подякувавъ хазяинови за хлѣбъ за сôль, и пôшовъ у манастыръ на-те, щобъ ôдти просто ôдправитись уже въ дорогу. Гнеть прійшли и ёго земляки.

Одслухавши ранѣшню обѣдню, та ще разъ приложившись икъ мощамъ святыхъ Угодникôвъ, почивающихъ у Великôй церквѣ, наши̂ богомольцѣ ôдправились въ дорогу. Всѣ вони мовчали выходячи̂ зъ Кіева, неначе окрôмъ благочестивыхъ чувствовань, наповняючихъ тогдѣ ихъ душу, и небуло въ нихъ иншои гадки.

Якъ перейшли вони довгій дошковый мôстъ на Днѣпрѣ, то й обернулись назадъ, и вдарили до землѣ по три поклоны святому городови, который покидали. По-тому ще стояли кôлька часинокъ, гледючи мовчки на розкинутый передъ ними незрôвнанный краёвидъ Кіева.

Въ-право, на самôй поверхнѣ Днѣпра, виднѣвся Подолъ зъ своими манастырями, церквами и дзвонницями. За Подоломъ, на краю небосклона, синѣлися лѣсы идучи̂ въ Литву на кôлька сотъ верстъ; и высокй будинки, высунувшіся зъ товпы городськихъ строень, були неначе написани̂ на голубому полѣ. А ôдъ Подолу, по всему правому берегу, тягнеться непрорывна гряда гôръ, облита зеленью, усѣяна малюнковыми купами гôрськихъ липъ и орѣшника, напушена въ-низу срѣбнистыми вербами. На найвыщôмъ вершку сеи гряды, де природа, играючи та переливаючись темными и ясными потоками зелени, дôшла до надзвычайнои роскоши, стоить золотоголова Лавра,

якъ вѣнецъ усѣмъ красотамъ Кіева. Блещить вона своими копулами, и нѣщо въ свѣтѣ не може зрôвнятись зъ ѣи блескомъ; неначе сонце, роздробившись, обсыпало ѣѣ своими искрами, и засѣяло золотымъ пыломъ поверхню Днѣпра. И Днѣпро сверкае тôлько передъ Кіевомъ; а дальше — минаючи Выдубицькій манастырь, вызираючій нижше Кіева изъ розвитого зеленого внутрья гôръ — ôнъ стаеться смутный и дикій, не гледить нѣ на зеленыи луги, зарубленй золотымъ пѣскомъ, нѣ на поблѣднѣлыи горы, идучй за ними у найглубшу далю, и тôльки на прощаньи на самôмъ краю горизонта ôнъ якъ-разъ навертаеться, блещить срѣбною полосою, а пôславши послѣдній привѣтъ святому городови, щезае въ туманѣ. Прио тсѣмъ наворотѣ Днѣпра легкою синевою виднѣються его спроводницѣ-горы. Чи идуть вони и дальше, чи станули и слѣдять его зъ-далека, сего розчовпнути трудно; бо отсѣ горы для очей такъ далекй, що ставши на нихъ, здаеться, можна-бы зачути шумъ Чорного моря.

„Що, дѣти задивились такъ на Кіѣвъ?" сказавъ на-конець старый Чайка: — „жаль покидати? Не жалуйте, дѣти: ще побачите неразъ, коли захочете. А отъ вже я добре знаю, що у послѣдній разъ гляджу и на Днѣпро и на святу Лавру."

„Хто, дѣдусю, построивъ такій гарный манастырь?" спытала Маруся, а Иванъ по перший разъ почувъ ѣи голосъ.

„Пещеры выкопали святй — Антоній и Феодосій, а самъ манастырь муровали Дванадцятъ Братôвъ, що лежать у печерахъ. Завважила ты ихъ?"

„Завважила, дѣдусю."

„Ну, добре. Отъ-же сесѣ Дванадцять Братôвъ, укôнчивши церкву и всю манастырську ограду, мурували высоку Лаврську дзвонницю много рокôвъ. При сему и було имъ особенне чудо боже, та отъ яке, що скôлько вони вымурують за дня, за нôчъ входить у землю, такъ, що и пôдмостокъ, якихъ роблять собѣ мулярѣ, не було имъ треба; и вони стоючи на землѣ, выробляли всѣ тіи стовпы, що видишъ пôдъ самою крышею. Якъ-отъ у одну нôчъ явилася старшому братови въ снѣ Мати-Божа, и сказала, що стѣнъ класти вже годѣ тому що въ усѣмъ свѣтѣ не мае выщого будованья; а выдеди, сказала, верхъ и обкуй его чистымъ золотомъ, и хрестъ поставъ то-же зъ чистого золота. Сказала, та-й скрылась у небесахъ. Старшій братъ вставъ, помолився Богу, розбудивъ братôвъ, и взялись до роботы. Верхъ гнетько звели, окували золотомъ, и хрестъ зъ чистого золота поставили. Скоро тôлько все було готове, дзвонниця якъ-разъ выйшла изъ землѣ, и стала отъ така, якъ теперъ е. Тогдѣ у ночи приснився усѣмъ братьямъ однакій сонъ: що явилася Мати-Божа, и запытувала ихъ, якои нагороды бажають вони ôдъ Бога за свою працю. Одинадцять братôвъ не хотѣли иншои нагороды, якъ тôльки, щобъ ихъ положили въ пещерахъ выкопаныхъ святымъ Антоніемъ и Феодосіемъ; а дванадцятый забажавъ собѣ багатьства, та хотѣвъ ще пожити въ свѣтѣ. Но у свѣтѣ гнеть-же все ему збайдужало, и ôнъ прійшовъ до братôвъ, щобъ и собѣ то лечи у-разъ зъ ними; а що вони не зоставили ему мѣсця, то ôнъ втиснувшися мѣжъ нихъ не змôгъ протягнути обѣ ноги, та-й заснувъ съ пôдкуленою ногою. Такъ и теперъ лежить ôнъ"

Маруся задумалась пôсля отсего розказа, и опустила очи у землю.

„Що ты задумалась такъ, Марусю?" запытавъ Иванъ. „Чи не хочешъ и собѣ-жъ ити въ манастырь?"

„Нѣ, я не пôду въ манастырь," одвѣчала Маруся, зарумянившись, и зглянула на Йвана; а зглянула такъ, що у него въ очахъ замигало.

Иванъ хотѣвъ якъ-небудь проволочи розмову, но сердешня трѣвога не дала ему говорити, и ôнъ мовчки гледѣвъ на чорнобрôву красавицю, потупившу съ приманчивою стыдливостію свои взоры. „Безподобенна дѣвчино!" думавъ ôнъ: „чого не давъ бы я, щобъ знати, що въ тебе на думцѣ?"

Мѣжъ-тымъ якъ молодй наши прочане предались було волненью серця, старикъ, для которого порывы нѣжнихъ чувствовань були дѣломъ давно минувшимъ, щось шептавъ, гледючи на Печерську Лавру, та поклонючись ще разъ у землю, сказавъ: „пôдемъ, дѣти! дорога далека; не треба пеняти."

Дорога ôдъ Кіева до Броварôвъ пролегае густымъ сосновымъ боромъ по сыпучому пѣску.*) Вона для богомольцѣвъ идучихъ у Кіѣвъ, по обѣтови, пѣшки, була неначе послѣднею пробою у довгôмъ и труднôмъ путованьи. За-те ще изъ самыхъ Броварôвъ, мовъ обѣщанна земля, показуеться имъ чудесна картина Кіева, увся задымлена туманомъ, крôзь якій, якъ пôвпрозорый стовпъ, виднѣеться у золотому вѣнку велеканъ-дзвôнниця. Малюнокъ розоблачаеться, у-мѣру якъ приближатись; а на-кôнець, ставши на березѣ Днѣпра, зупиненый поклонникъ зчудуеться надъ незвыклымъ видовищемъ, впадае у святый восторгъ, якъ праведникъ увидѣвшій ворота раю, и зъ побожнымъ чувствомъ благодарности бье земній поклонъ.

Зовсѣмъ инакше чувство опановуе душею богомольця, оставляючого святый Кіѣвъ. Съ кождымъ кро-

*) Тогдѣ ще не було шоссей.

комъ ему стаеться сумнѣшъ, съ кождымъ крокомъ ôнъ якъ-бы щось теря, и ёго чувство можна зрôвняти зъ симъ станомъ души, коли выѣжджаешъ изъ отечества, и покидаешъ дôмъ, у якому жилося душею, у якому було и тепло и прiютно серцю.

Наши путники майже съ кождого вывышенья дороги обзиралися назадъ, и всякiй разъ Кiѣвъ виднѣвся имъ мутнѣшъ, и всякiй разъ Иванъ та Маруся зглядувалися про-мѣжъ себе. Маруся съ-першу все червонѣлась, коли тôлько стрѣнула взôръ Ивана, но до кôнець дня вона такъ познакомилась зъ товаришемъ дорожнимъ, що уже всмѣхалася ему зъ дитинянимъ простосердечьямъ; и вони не ймѣвши мѣжъ собою нѣ-однои розмовы, зрозумѣли одинъ одного, наче-бъ то и прожили кôлька мѣсяцѣвъ разомъ.

* * *

Надъ вечѣръ прiйшли у сельце выстроене на пѣскахъ по обѣ стороны великои дороги. Бѣднӣ хаты, помазанӣ жовтою глиною, сумно торчали одна пôдля другои: нѣ огороды поряднѣи невидко було, нѣ садка, якъ отсе звычайно ведеться по украинськихъ селахъ; тôлько по-середь села двѣ вербы склонилися надъ колодяземъ, и протягнули свои вечѣрнӣ тѣни черезъ широку дорогу.

„Якъ отсѣ люде можуть жити у такому пустому мѣсцѣ!" сказала Маруся. „Я тутъ и вмерла-бъ ôдъ скуки пôсля нашого Воронежа!"

„Такъ то здаеться тобѣ, моя комашко" — одвѣчавъ ѣй старый Чайка: — „а спытай у нихъ, чи згодяться вони покинути свои голӣ пѣски, и переселитись у нашъ Воронѣжъ, де на кождôмъ шагу не обминешся зъ садами та городами? Певне нѣ. Для нихъ отсѣ двѣ вербы прiемнѣшъ усѣхъ левадъ и садôвъ чужои стороны; и въ отсихъ убогихъ хатахъ тутешнӣ дѣвчата люблять спѣвати пѣснѣ, и слухати розказы про давнӣ часы, якъ ты въ своѣй выбѣленôй и пообтыканôй квѣтами свѣтлицѣ. — Куди-жъ зайдемъ, Иване?"

„Зайдемъ въ онту хату, що пôдля вербъ: вона, здаеться, лѣпша другихъ."

„Нахай и такъ," сказавъ старый Чайка, и поворотивъ на-лѣво. (Дальше буде.)

МАТЬ-ЧУЖИНИЦЯ.

(Конець.)

III.

Вже настали и мясницѣ,
Чупурнѣють ôдданицѣ.
Всѣ ворожки дива брешуть,
Дѣвкамъ мыють косы, чешуть,
И хочъ слѣпа тай горбата,
Надѣеся свого свата.
На коровай муку ладять,
Качку, гуску ôвсомъ гладять.
Лише бѣднôй сиротинѣ,
Якъ въ тôй темнôй домовинѣ,
Свѣтъ и щастье загирилось,
Неначе-бъ ѣй не годилось. . .
Сидить сумна бѣдна Ксеня:
Нема кому звеселити,
До ворожки походити,
Нема ѣи сподруженья.
Но у свѣтѣ те бувае,
Коли нѣхто не журиться,
То самъ Господь за все дбае,
Бѣдному милосердиться. . .

Ось такъ змеркомъ у недѣлю,
То ворота заскрипѣли
Въ кожухахъ, святошнôмъ бѣлью
Прiйшли сватове до Ксенѣ,
Въ сѣнехъ стоять спохилени
И такую рѣчь сповѣли:

— „Богдай гараздъ, газды панове!
Се мы подôльськи боярове,
Прiйшли глядать собѣ княгинѣ,
А молодому господинѣ.

Княгинѣ красной такои,
Хоть бы русалки днѣстровои.
Чи вы не знали, не чували:
Княгинѣ такой не видали?"

Поспытали газдôвъ сваты,
А молодый серѣдь хаты
Ставъ, съ кобелевъ, поклонився,
И на Ксеню задивився.

Застыдалось, сполонѣло,
Дѣвча красне и несмѣло
Въ святу землю спозирае,
Русу косу прижимае. . .

Еи батько веселиться.
Чужиниця то смутиться.

— „Розгостѣться добри люде!
Чей дасть Господь, гараздъ буде.
Найдесь въ мене и княгиня,
Молодому господиня."

Споклонились, здякували,
И за столомъ посѣдали.

Стоить мати — чужиниця
Неначе тая упириця,
Не бесѣдить, стоить тихо,
Въ серцѣ тайне варить лихо.

И мовъ язя криво, бокомъ,
На жениха мече окомъ.
То зворухае бровами,
То затулиться руками.

Тее сваты повбачали,
Про мачоху и не дбали.
Не пеняли, добивали,
Тай ручники повязали. . .
Заякъ було все готово,
Выйшла Ксеня и на слово. . .

IV.

Вже минае три недѣлѣ,
Злягли довкôль снѣги бѣли,
Снѣги бѣли, а снѣгами
Бредуть хлопцѣ съ дѣвчатами.
Идуть, бредуть гукаючи,
Цѣлымъ селомъ спѣваючи:
Розпочалися весѣлья.
Не минаесь имъ недѣля,
Щобы вони не гуляли,
Та гаразду не зазнали.
Иде пора и для Ксенѣ,
Лишь не мае бѣдна ненѣ.
Мѣсто ненѣ чужиниця
На весѣлье лагодиться.
Добре вона упоралась,
О пôвночи тихо встала,
Якъ всѣ твердо въ хатѣ спали.
Еи очи засвѣркали.
Вперезалась, встала зъ ложа,
Засвѣтила, и до печи
Сухи трѣски, хворостъ мече.
Затопила, и въ горняти
Варить чары для дѣвчати.
Щобъ изъ стѣны матерь божа
На се дѣло не дивила,
Взяла образъ заслонила.
Не на красу, на уроду,
Варить вона якусь воду,
Що изъ сѣмъ криниць набрала
И въ сѣмъ разы позливала.
Взяла — землѣ зъ-пôдъ порога,
Ускоблила кусень рога,
Роздобула зѣлье зъ плату,
Що на цѣлу вонить хату.
Зѣлье тее въ горня мече;
Злускотѣло трѣсло въ печи.
Закипѣло у горняти,
Почавъ куръ перепѣвати. . .
Якъ запѣвъ, остовпѣла. .
И мовъ хуста стоить бѣла,
Позводились въ гору очи,
По ôконцяхъ щось лопоче. . .
Розтворило вѣтромъ хату:
Стоить бѣда въ бѣлôмъ плату.
Стоить росте до повалы, —
Ажъ всѣ кости задрожали.

Въ очахъ темно, въ серцѣ пусто. . .
Въ хатѣ тлумно, душно, густо. . .
„Га! Га!“ дико засмѣялась,
За голову, за лобъ рвалась.
Розхрѣсталась, простоволоса,
Жене зъ хаты на свѣтъ боса.
Ни морозъ не доскуляе,
Ни глубокій снѣгъ спиняе.
Перѣдь нею, задѣ нею,
Росте бѣда сторицею.
Кôнця мѣры вже не знае,
Росте, хмары достигае.
Ажъ якъ третій куръ запѣвъ,
Студенъ вѣтеръ ю розвѣявъ.
„Га! Га!“ дико засмѣялась,
И надъ ровомъ зъ нôгъ подалась,
Лягла въ снѣгу; якись дворы
Якись рѣки, якись горы. . .
Якись сады, якись шляхи,
Пропасть — море, вовколаки. .
То мелькнуться то щезають,
А всѣ жилы остигають. .
Серце ледви сколатаесь,
И все въ пôтьмѣ западаесь. . .
Запавъ на ню сонъ глубокій,
Буде спати Богъ зна' доки! . .

Е. Згарській.

РОЗКАЗЪ

про Явдоху Долиньщанку, за ѣи долю та-й кривду.

Памятаю, була у нашôмъ селѣ покрытка, що Явдохою звали. Не знатя за-вô-що приписали въ панщину, бо зъ роду буцѣмъ то якась изъ вольныхъ — хляшцянка, чи що, була ѣи мати; — а вона, сараку, записана чи не записана въ пôдданство, грунту не тримала, про те-жъ на панщину таки ѣѣ гнали. Правду сказавши, така то изъ неи була робôтниця, якъ изъ Нѣмця — Козакъ. Але-жъ то лишень послухайте, якимъ способомъ вона изъ вôльнои хляшцянки та зробилася послѣднею панською попыхачкою, що було куда треба йсти, чи косарямъ хлѣба спекти, чи чобанамъ (все панськимъ) шматья выпрати, або де-небудь иньше, всюди Явдоху було встромлять.

„Прійшли колись мои мама изъ далека — изъ Рущины — надъ Днѣстро, на заробôтки, та якось

такъ либонь безъ бумаги були. На Побережьи тогдѣ було всюди просторно; людей еще мало було; отже-жъ вони заседѣлись таки зъ-не-оденъ рôкъ у цѣй тото Басарабіи; — та й тогдѣ у ихъ лишень оденъ хлопчина бувъ. Потому якось зачали чиновники пытати всѣхъ за карту, — а въ моеи мамы нѣякои карты не мае. Отже-жъ вони и пристали до пана дѣдича за кухварку до челяди; та-й сподобавъ собѣ бувъ той панъ мою маму, поставивъ ѣѣ за ключницю, — а по-тôмъ якось и я найшлась.

Добре-жъ намъ ещѐ було за покойника, але якъ померъ ôнъ — царство ему небесне! — наставъ братъ его жонатый; — той уже зовсѣмъ не такій бувъ: почавъ мою мамуню кривдити, зъ двора выганяти, й бурдѣя-хаты въ землѣ навѣть не схотѣвъ намъ лишити, анѣ однои мурги панушоѣвъ (кокурудзы). Не дасть бувало выпрашувати, — а все на городѣ силуе робити за одну лишень харчъ. А одежины або сорочки й незгадуй навѣть; яка була, то все сказавъ забрати: бачте, говорить, що це мы у покойника накрались до-волѣ.

Отже не стерпѣли мои мама такои долѣ: узялисьмося якось усѣ трое, та-й пôйшли въ степъ широкій — куди очи повели. Ишлисьмо, доки стало хлѣба (та жменьку соли взяли були про запасъ), та-й забрели мы ажъ у Ганьщину. Тамъ-то добре було тамечки людямъ жити! Якійсь Хремцюзъ, — кажуть, Дюкъ чи що — бувъ тогдѣ губернаторомъ въ Адесѣ; такъ ôнъ давъ волю людямъ, щобъ изъ Польщи та изъ Рущины йшли собѣ заробляти та-й жити въ Харсонськôй губерніи та-й у Молдовѣ (що теперка Басарабією зовуть). Отже помандрували мы такъ щось рокôвъ изъ десять чи бôльше; ажъ мама якось у-пôсля заслабли, тяжко запедужали, — та-й саме у Великодну суботу померли. Мене люде хотѣли до себе взяти, бо я вже була така дѣвчина ладна — рокôвъ зо 14 мала —; але братика мого нѣхто не хотѣвъ узяты, бо ôнъ хочай старшій бувъ ôдъ мене, коли якійсь придурковатый.

Отже я собѣ думала: що менѣ зъ нимъ робити у чужинѣ? То було мамунѣ трошки послухае, а мене ще налаеся, та-й — хочъ плачъ — не пôде въ поле ни-чого робити: такъ якось привыкъ бувъ ховатись по бурянахъ, та по баштанахъ волочитись. Насилу я его якось пôдмовила; але-жъ куди йсти? Отъ такъ якось тôльки трошки було памятаю, якъ мамуня розказували, що десь надъ Днѣстромъ у Рущинѣ мы перше жили, якъ то ще людямъ добре дѣялось. Пôйшли мы весною, — бôльше брендушами та всякимъ буряномъ: (кокуруцкую, макрôшомъ, то-що) жилисьмо, якъ хлѣбомъ, — бо лѣтомъ и людей по селахъ богъ-ма: все на хуторахъ хозяюють. — Якось Богъ давъ на самі̂ Зелені̂ Свята мы допытались та-й дойшли до того-жъ села, де я таки родилась.

Пытаемось людей, хто теперки ихъ держить? Вони кажуть, що вже й той дѣдичъ померъ, село покинувъ жѣнцѣ, а жѣнка поѣхала зъ генераломъ у Пятробуръ. Надъ нами теперъ, кажуть, старенькій собѣ Ляхъ за поцесора: добрі̂ собѣ люде обое. и ôнъ и его паня. Але-жъ за-то лукавого мае окомана, — Илькевича: що хоче, то й робить зъ людьми. Наче якій маршалокъ, такъ нами орудуе.

Дали намъ люде трохи мамалиги: попоѣли мы изъ бриндзею, та-й пôшли до господаря пересидѣти черезъ Свята, щобъ, спочивши, ôдробить ему за сю ласку. Ажъ прибѣгае до него ассавула пôдъ хату, на ввесь пысокъ розкричався: „Що ты, сякій-такій сыну, бурлакôвъ безъ прашпорта въ себе тримаешъ, та-й годуешъ!" — Взяли насъ, повели до двора,— та-й брата заразъ таки й пустили, бо неростoропный бувъ, та ще й болячки собѣ попôдбивавъ бувъ на пôдошвахъ. Не хтѣлось-десь гоити дурня. Але мене, на лихо мое тяжке, присилували йсти варити въ окомана на фôльварку. Дарма, що я просилась до чоловѣка въ наймычки. Служба не дружба. Не тôлько то менѣ вони за ню давали; та хвалити Бога й за те, що хоць сироту пріодѣли. Сама ѣмосць дуже була добра, и панночка собѣ нѣчого, плохенькі̂; все жалують бувало, що я хляшцянка чиншова такечки бѣдувала.

Отже послужила я у ихъ зо-три роки, чи зъ-чотыре, та-й не судилося за-мужъ выйти; такій-десь мôй таланъ, що не маламь хозяйства дочекатись! Старый той Илькевичъ бувъ, и жѣнку мавъ а ще таки мене пôдманувъ. Обѣцявъ карту менѣ

дати, присилувавъ мене его послухати: тай правда трохи менѣ лекша робота стала, доки я зъ нимъ зналась; але по тôмъ нагнавъ мене изъ дитиною изъ фôльварку. — Кликала мене, правда, сама паня поцесорка до себе, щобъ я ѣй призналась, хто менѣ єего лиха наробивъ; казала, що его присилуе менѣ заплатити. Такъ чогось соромъ менѣ було передъ панами сказати; а люде, хоцяй добре знали, та жоденъ не смѣвъ противъ окомана выявить.

Десь менѣ судилось изъ моимъ хлопчикомъ до самои смерти пацити (терпѣти)!" . . .

Басарабець.

НА РѢКАХЪ ВАВИЛОНСЬКИХЪ.

Зъ Еврейськихъ спѣванокъ Байрона.

На Вавилонськихъ мы рѣкахъ
Сидѣли й плакали на долю, —
На те, що зваленый у прахъ
Салимъ нашъ вражою рукою,
И що дочки его въ слезахъ
Тонуть за соромну неволю.

Коли мы въ жалощахъ отъ-такъ
Дивились на привôльни рѣки,
Велѣли намъ спѣвать. . . Но якъ
Спѣвать невѣрнымъ псальмôвъ лики?
Хто-бъ смѣвъ на арфѣ имъ заграть —
Рука усхни ему на вѣки!

На вербахъ висить хай собѣ
Ся гусля, що свободнымъ грае;
За-якъ Салимъ попавсь журбѣ
Надъ ѣ дорожшого не мае;
И палець не коснесь ѣѣ
На те, якъ — ворогъ забажае!

Климковичъ.

ГАДКА УЧЕНОГО О РУСЬКÔЙ СЛОВЕСНОСТИ.

„Неразъ те дѣеться, що выховуючи дѣтей, забувають приводити имъ въ память и звязувати въ загальну систему пôзнанокъ все тее, що дѣти уже въ-попередъ пôзнали.

Мудре сказанья давнихъ педагогôвъ: Repetitio est mater studiorum не всѣгди призначують у сему дѣлу зъ-за-того, що и учитель и учень радъ бы поступати на-передъ. Мѣжъ тымъ забувка доказаныхъ и вскураныхъ сторопань чи рано чи пôзно показуе свои скутки и робить замѣшку та перепинку тамъ, де очивидячки слѣдувало бы робити лишъ нови взысканья. Те-жъ саме бувае и въ литературѣ, котора и служить школою для всякого. У нашу пору не-рѣдко доводиться читати найсамовôльнѣйши толки о предметахъ дослѣдженыхъ зовсѣмъ основно за-довга до насъ, — а отсе тому, що мы не всѣгди хоронимо преданья нашихъ попередникôвъ, та охотнѣйше уважаемо на розмѣркованья свѣжи.... Щасливъ тотъ, хто своими працями причиняеся до розширенья переконань, що мають оправдатися самымъ житьямъ и силою вещей. Онъ подобае на садôвника, который управляе дикій поземокъ, та здопомагае урожайности деревъ и рослинъ. Природа вещей зробить свое дѣло и безъ зарадчивыхъ старункôвъ чоловѣка; но хвала умови, который ступивъ у дружни заводы съ природою!

Истины все будуть истинами, и нѣ одинъ ѣрчикъ зъ нихъ непропаде, покôль стане людей; но втѣленья истины въ саму жизнь е справдешнимъ званьямъ всякои робочои души людськои. Сей- то рухъ заставляе молодыхъ людей одгрѣбати — що затерялось, повторяти — що забулося, розтолковувати — що хибно пôймилось або пôймаеться. Онъ понукуе насъ — узнавати заслуги робôтникôвъ, що зôйшли вже зъ дѣевища, и звязуе всю мыслячу громаду у одну семью, роботаючу для будущихъ поколѣній."

Яки то важни слова, що отсе говоривъ нашъ мудрячій критикъ-писатель — нашъ славный Кулѣшъ. Мы не потребуемо уже поближче объяснити, для-чого тутъ подамо нашимъ читателямъ одинъ артикулъ нашого украинського ученого, п. М. Максимовича, помѣщеный въ 2-ôй части его Кіевлянина, зъ року 1841., пôдъ надписомъ: *О вѣршованьяхъ червоноруськихъ.* У сему артикулѣ, де оцѣняються литературни змаганья нашихъ галицькихъ землякôвъ одъ сего-дня за двадцятъ лѣтъ на-задъ, говорить ученый авторъ дуже ясно, якои мовы повинна бути письменность наша, щобы якъ найбôльшій пожитокъ принесла для народу, сирѣчъ, высказавъ критично — идею живои, народнеи словесности малоруськои. Признаемся, що намъ видиться смѣшно, робити отсю идею предметомъ нашого розмѣркованья теперъ, коли вона сталася вже — доконанымъ фактомъ на нашôй Украинѣ; такъ що-жъ? у насъ бо, въ Галичинѣ, гадки милыхъ родимцѣвъ по сему предмету такъ рѣзько пôдѣлени, що жадпôй сторонѣ и кôлька словечокъ на свою користь сказати не годиться, щобъ другу сторону не озлобити, и щобы не завелась заразъ рукопашная полемика, якои де-инде нѣ чути нѣ видати. Отсе вже не смѣшно, а жалко; бо на що н. п. *за кôлька слôвъ терпкои правды* выѣжджати заразъ зъ найникчемнѣйшимъ оружіемъ, — выѣжджати, кажу, съ *памфлетами*? По-лучше выберѣмъ собѣ розсудцѣвъ, нехай вони скажуть: чія правда! Посмотрѣмъ-ко лѣпше, чи отсе пытанья, надъ которымъ собѣ головы ломаемо, вже либонь давнѣшъ не рѣшене, а якъ рѣшене по теоріи, то киньмось на практику, коли индешнѣй практицѣ не вѣруемъ, — або и зовсѣмъ ѣѣ не знаемо.

„Истины все будуть истинами, и анѣ одинъ ѣрчикъ зъ нихъ не пропаде, покôль стане людей!" Съ того погляду выходячи, мы даемо теперъ помянутый артикулъ п. Максимовича въ вѣрнôмъ переводѣ и майже въ цѣлости, бо тамъ знайшли мы *велики истины*, котори давнѣйше якійсь мыслячій читатель Кіевлянина червоною крейдою було пôдчеркнувъ, а котори не одинъ теперъ сило-мôцью зъ головы своеи вычеркнуть стараеться. — Отъ, що говорить п. Максимовичъ:

„Зъ легкои руки Котляревського — творця перецѣваннои Енеиды, Наталки-Полтавки та прекрасной пѣснѣ: „вѣють вѣтры, вѣють буйни," що давно вже сталася народнѣю —

нашъ малоруській або южноруській языкъ пôшовъ успѣшно въ литературнє дѣло; а князь Цертелевъ у добрый часъ проложивъ першій дорогу малоруськимъ народнимъ пѣснямъ до ихъ дальшого ходу по Словянському свѣту. Въ насъ, особенно за минувшій десятокъ лѣтъ, появилося значне число литературнихъ здѣлокъ вѣршами и прозою въ мовѣ малоруськôй. Зъ помѣжъ нихъ перше мѣсце займають повѣсти Грицька Основяненка, найчôлнѣйши по своему складу, и по выражѣнью у-повнѣ народнѣму.

Пôзнѣйше мы покажемо нашимъ читачамъ обзôръ усего що вийшло въ насъ, передо-всѣмъ зъ Харкова, на языцѣ малоруськôмъ: а теперъ звѣстимо ихъ о починкахъ литературнѣго дѣланья на тôмъ-же языцѣ, що зôйшли бо на другôмъ, противоположнѣмъ кôнцѣ южнои Руси, передѣленôмъ ôдъ насъ розлучнымъ Дѣстромъ. Я гадаю за вѣршованья, написани въ послѣднихъ пять рокахъ (1835—39) Галицькими Русинами, и надруковани у Львовѣ, Перемышлѣ, Вѣднѣ и Будимѣ.

Червона або галицька Русь, не вважаючи на ѣи пятивѣкове ôдлученья одъ великого руського свѣта, все близька для руського серця, а особенно для Кієва. Вона близька для Кієва не самыми историчними спомин̂ками о тôй тѣснôй звязи пановницькôй, въ якôй були вони за пять вѣкôвъ, коли карпатськи горы *пôдперти* ще були *жельзными полками* руськихъ князѣвъ, — о тôй церковнôй однотѣ, въ якôй пробували вони довго, и пôсля втраченои Галичемъ пановницькои жизни, — о тôмъ взаимнôмъ сполованью въ дѣлахъ вѣры и просвѣты, которе велось межи ними, коли и Кієвъ бувъ пôдъ короною польською, — и о тôй гôркôй чашѣ гоненья за вѣру, котору Кієвъ увъ-одно зъ Червоною и всею Западною Русью выпивъ пôдъ панованьямъ Польщи Ся чаша спорожнилася ажъ зъ роздѣломъ польського панства: тогдѣ бôльша часть Западнеи Руси вернулася зъ-пôдъ короны польськои упять пôдъ царській Вѣнець Мономаха, (?) — и лишень Червона Русь досталася на долю Австріи, въ складѣ которои покоиться вона и теперъ разомъ исъ многими землями словянськими. Та и теперъ вона близька для Кієва, по ихъ народнѣму, кровнѣму единству: бо кореннїй народъ Червонои Руси и теперъ тотъ-же, що и передше бувъ; та-жъ руська рѣчъ звучить за Днѣстромъ, що и на Днѣпрѣ; — на тôмъ-же языцѣ народня пѣсня оглашае карпатськи горы, и розлягаеться до украинськихъ степахъ та берегахъ чорноморськихъ. У Кієвѣ на-конець о имю Галича нагадуе непрестанно и служѣнья церковне молитвеннымъ взываньямъ ихъ Творцеви о митрополитѣ *кієвськôмъ и галицькôмъ*. Тому-то для Кієва дуже пріемне и взобновленья литературнѣго дѣланья на руськôмъ языцѣ въ нашои заднѣстрянськои братьи. Вѣршотворськи опыты ихъ не мають ще таκои вдачи, щобъ ихъ пôдтягати пôдъ строгій судъ критики:

> *(Они безъ пышнаго сіянья,*
> *Едва примѣтны красотой.)*
> *„Анѣ бьезъ пышнова сьянья*
> *Едва прѣметны красатой. . .* "*)

Но за те отсѣ первоцвѣтки червоноруськои Музы отакъ радують собою Кієвлянина, якъ весняна мурава на проталинахъ, якъ перши пôдснѣжники, коли засинѣють вони на горахъ Кієвськихъ. —

Образована верства червоноруського народу складаеться зъ духовенства; бо и тамъ шляхта, ще за польськихъ королѣвъ, ôдступила ôдъ своеи народности, и ôдъ вѣры своихъ предкôвъ. Молоде поколѣнья галицького духовенства побирае свое образованья въ семинаріи Львôвськôй та у Вѣденьськôмъ, для нихъ таки заложенôмъ конвиктѣ. То и вѣршованья; за котори мы говоримо, написани питомцями сихъ двохъ закладищъ. Отсѣ вѣрши зложени бôльшою частью на рôзни лучаи, бôльше або менше урочисти, и надруковани окремѣшними брошурами. Яки зъ нихъ, що выдани въ Галиціи (у Львовѣ — въ закладищѣ ставропигійськôмъ, и въ Перемышлѣ — у друкарнѣ руського епископа), надруковани церковно-словянськими буквами, а тее надае имъ пріемный видъ рôднѣи старины, которои поминами оживляються и сами пѣснопѣвы. До лику отсихъ червоноруськихъ выданъ належать вѣршотворни брошуры Лѣвицького, Устіяновича и Могильницького."

Тутъ стае п. Максимовичъ за кождого зъ нихъ робити свои примѣтки короткими словами, наводить дословно предовжезни начôлки тыхъ панегиричнихъ вѣршôвъ, и выписуе зъ нихъ деяки мѣсця на показъ для своихъ читателѣвъ. Мы не станемо анѣ наводити сихъ довженныхъ начôлкôвъ, анѣ переписувати всѣхъ выписокъ, а обмежимося лишень на короткôмъ названьи а часомъ и выписаньи дечого зъ тыхъ вѣршôвъ, зъ якихъ п. Максимивичъ выводить о авторахъ свои примѣтки, котори приточаемо въ-повнѣ.

„Іосифъ Лѣвицькій, пôпъ шкловській (изъ Шкла) звѣсный за свою граматику малоруського языка (выдану понѣмецьки 1834 року), пробуеся не зъ меншимъ успѣхомъ и на ліричнѣмъ полѣ. Намъ звѣсни три его вѣрши. *Стихъ Іоанну Снѣгурскому — 1837*, *Стихъ Василію Поповичу — 1838*, и *Стихъ Михаилу Лѣвицкому — 1838*. — Червоноруській граматикъ-поетъ знакомый зъ нашими руськими (велико-руськими) лириками минувшого столѣтья, и свôй найлѣпшій стихъ — въ честь митрополитови Лѣвицькому написавъ нашимъ (велико-руськимъ) ліричнимъ розмѣромъ с. е, чотыростоповымъ ямбомъ, и надрукувавъ зъ епиграфомъ изъ Державина:

> *Благаславѣтса атъ Сіона,*
> *Благая снѣдутъ вся таму,*
> *Кто слезъ вѣновнѣкамъ и стона*
> *Въ сьей жызнѣ нье былъ нѣкаму."*

Панъ Максимовичъ выписуе бôльшу половину сего *Стиха*, вразъ съ примѣтками, що при нѣмъ находяться. Мы даемо зъ него лишъ отсихъ кôлька вѣршôвъ

*) Россіяне, коли наводять въ писаньяхъ своихъ слова зъ руськои мовы, уживають тогдѣ тыхъ буквъ изъ спôлнои намъ азбуки, которыми ведля своего выговору зможуть якъ-небудь вѣрнѣйше выразити звуки нашои мовы. Мы собѣ-жъ такъ станемо робити; коли прійдеться наводити у письмѣ слова россійськи, то ужіемо тыхъ письменъ, которыми россійськи звуки ведля нашого выговору безъ огляду на россійську правопись скôлько-можь вѣрно выразити дадуться. Органъ слуху не увôйшовъ досѣль въ наши языкословныи споры; но ôнъ причиниться колись становно до розвязки сего пытаня: що руське, а що не руське?

Пріятнымъ чувствомъ упоенный,
Вхожу въ отечественный градъ;
Се, холмъ я вижу возвышенный,
Где церковь — матерь Рускихъ чадъ.
Днесь мѣстце горде, где предъ вѣки
Стоялъ монахôвъ бѣдный дôмъ,
Котри, покинувъ человѣки,
Творца превозносили въ немъ. И т. д.

Не дармо и каже п. Максимовичъ, що авторъ отсихъ вѣршôвъ *знакомъ съ нашѣмъ рускѣмъ лѣрѣкамъ* и свôй найлѣпшій *Стѣхъ — напѣсалъ нашѣмъ лѣрѣческѣмъ размерамъ*, бо отсей авторъ, що въ своихъ граматикахъ (нехай ему Богъ не памятае!) поставляе за взорець малорускои прозодіи примѣры зъ Державина, Сумарокова, Хемницера, та инщихъ,- хочь мôгъ було найти потрѣбныхъ взорцѣвъ чимало зъ помѣжъ *нашихъ таки* поетôвъ украинськихъ, кобы добра воля, — бачите, такъ перейнивси прозодіей, ба навѣть самымъ-же языкомъ тыхъ *не-нашихъ лирикôвъ* що его по-выще наведени вѣрши, выймивши одно-одинѣсеньке слово, кобы лишень правильнѣйше *па-рускѣ* написани, дадутъ читатись зо всѣмъ хорошо по-московьськи. Отъ якъ:

Прѣятнымъ чувствамъ упаьонной,
Вхажу въ атьечествьонной градъ:
Сье холмъ я вѣжу вазвышонной,
Гдье цьеркофъ — матьерь рускѣхъ чадъ.
Дньесъ месцо гордо, гдье прьедъ векѣ
Стаялъ манаховъ бедный домъ,
Котри накѣнувъ челавекѣ
Твацца прьевазнасѣлѣ въ ньомъ.

Мы бачили уже съ-переду, що п. Максимовичъ тѣшиться, що южноруській языкъ „пôшовъ успѣшно въ литературнє дѣло:" мы побачимо дальше, що п. Максимовичъ найбôльше похваляе тыхъ нашихъ писателѣвъ, котори чисту народню мову до своего писанья, а ганить дуже такихъ що або церковнословяньску або якусь сумѣшню, — бо анѣ малоруську, анѣ бѣлоруську, анѣ великоруську мову въ своихъ писаньяхъ, призначеныхъ для малоруського народу, уживали; мы побачимо навѣть, що панъ Максимовичъ дае найлѣпшу раду якимъ способомъ належить основати Малорусинамъ свою живу народню литературу, а все таки той п. Максимовисъ похваляе и такихъ писателѣвъ, котори — якъ Лѣвицькій — зъ малоруськои мовы у своихъ писаньяхъ якесь великоруське байстря зробити намагають. Отже мы не можемъ собѣ инакше объяснити отсю похвалу п. Максимовича, якъ лишъ тымъ, що ôнъ не може увôльнути ôдъ офиціяльнои привычки: мѣзкувати о народно-литературнѣмъ единствѣ тыхъ руськихъ людôвъ, котори нынѣ складають великаньску державу *всѣхъ Россій*, и що условіемъ сего народно-литературнего единства повиненъ бути якъ и доси языкъ московській. Мы зовсѣмъ не знаемо, якъ можна гадку о конечности живои народнеи малоруськои литературы, погодити зъ гадкою о народно-литературнѣмъ единствѣ *всѣхъ Россій;* а якъ зъ однои стороны и. Максимовичеви сю привычку его прощаемо такъ зъ другои стороны не прощаемо сего тымъ по-мѣжъ нашими *учеными*, котори, мовъ тобѣ твôй Сизифъ надъ своимъ каменемъ, мучаться на-дурно, абы двѣ гетерогенни идеи въ одну споити. — Ну, послухаймо, що говорить дальше п. Максимовичъ:

„Лѣвицькій въ своихъ вѣршованьяхъ часто притѣкае до родиннеи митологіи; и тому, якъ ось его *Стихъ въ честь Снѣгурскому*, отакъ зачинаеться:

Русалочки, що въ Карпатахъ
Всюди роемъ видно васъ!
Люди кажутъ по всѣхъ хатахъ,
Же нѣчный вамъ милый часъ.

Наслѣдкомъ того-жъ стремлѣнья до рôднеи митологіи, Лѣвицькій перероби въ на свôй способъ Гетевого *Лѣсного царя*, и надруковавъ пôдъ отсимъ заглавіемъ Ерлькенігъ Гетого переведенъ на мало-Руській языкъ, и названъ Богинею Іосифомъ Лѣвицкимъ зо Шкла. — Въ Перемышли. 1838. въ 8. — Но отся богиня неудалася Лѣвицькому: видко, не пора ще перекладати нѣмецькихъ поетôвъ малоруськимъ языкомъ . . . ."

Сю примѣтку Максимовича о переводѣ Лѣвицького можна такожъ призначити до нереведеныхъ тымъ самымъ авторомъ Шиллеровыхъ балядъ и Шиллеровои пѣснѣ о дзвонѣ. Вони ему такожъ не вдалися.

„За те" говорить дальше панъ Максимовичъ, „пріемно було намъ увидѣти самоцвѣтній поетичній проблескъ — въ вѣршахъ Николая Устіяновича: *Слеза на гробѣ Михаила барона Найстернъ-Гарасевича.* Отся слеза е до сего-дне найкраснѣйшою перлою червоно-руськои ліричнеи Музы, и подае велику надѣю на поетичнє вдарованья Устіяновича."— Максимовичъ выписуе першу половину сего вѣршотвору. Отъ вона:

На галичôмъ небѣ
Нова зоря згасла.

Не дивуйся, чужиноньо,
Що мы плачемъ на веснѣ:
Зъ весновь верне всякъ цвѣтонько,
Лишъ житье не верне, нѣ!

Лѣтавъ орелъ дубровою,
Быстре око въ сонце гнавъ,
Гнавъ за свѣтломъ, за правдою,
Глянувъ ще разъ, — тай упавъ. . . .

Ой нема вже руска мати
Твого орла, красоты!
Пôшовъ отъ насъ спочивати
Тамъ — до сонца чистоты. . .

Приваленъ землевъ глубоко,
Зимнымъ ледомъ днесь лежитъ,
Руки скрѣпли, згасло око,
Серденько и грудь стоитъ.

Хто-жъ насъ теперь за рученьки
Въ давни свѣты поведе?
Хто рускои дитиноньки
Славу, имя вынайде?

Хто якъ онъ намъ правду скаже,
Темни мраки розсвѣтитъ?

Заступитъ насъ, силу звяже,
Хто вороги побѣдитъ?

Мужу красный, соколоньку!
Отци тужатъ за тобовъ,
Молодь хилитъ головоньку,
Дѣти плачутъ за тобовъ.

Ты то зъ могилъ зъ городища
Дивне писмо намъ складавъ
Личивъ наши побоища,
Съ прадѣдами розмовлявъ.

Ты то тайни карты Бога
Мудростію развивавъ;
До небесъ куда дорога,
Куда щастье всказувавъ!. . . .

Зъ надрукованыхъ вѣршôвъ Могильницького знавъ Максимовичъ два: *Пѣсь радостну* за Василія Поповича, и *Радостное привѣтанье* Архикнязя Францѣшка Кароля, и „щобъ дати познаку о пріемнôмъ талантѣ Могильницького" наводить ôнъ де-що зъ *Радостнои пѣсни*.

Ударь шумно въ крысы, святоюрскій звоне!
Неси Галичаномъ свѣтлу вѣсть:
Устелися цвѣтомъ, галицкій загоне;
Идетъ невиданый къ тобѣ гôсть! — И т. д.
(Д. б)

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Продовженье)

XIX.

Наставъ рôкъ 1387.

Ягайло бувъ ôтѣхавъ до Вильна, а Ядвига на чолѣ избраного рицарства рушила зъ Кракова на галицкую Русь, щобы ôтповѣдно до даного съобовязанья ся ôтзыскати тую коронѣ. Въ первыхъ дняхъ мѣсяця Марта стaнула въ Городку, мѣсточку не сповна чотыре мыль ôдъ Львова ôтдаленôмъ. Городокъ есть одно зъ найдавнѣйшихъ мѣстъ руского краю, бо вже въ роцѣ 1213 о нимъ жерела споминаютъ.*) Черезъ Городокъ провадила дорога вже ôтъ непамятныхъ часôвъ зъ запада до Звенигорода, а по знищенью того мѣста Татарами и построенью Львова, до Львова. Пôзнѣйше зовеся Городокъ, Городкомъ солонымъ зъ причины, що ту бувъ складъ соли, которую гостинцемъ, званымъ перекрестною дорогою (krzyżowa droga), зъ Дрогобыча, Самбора черезъ Комарно до Городка, а ôттамъ на пôвнôчъ на Волынь и до Литвы спроваджали.

Ту станула отже королева Польска Ядвига съ вôйскомъ и декотрыми вельможами польскими, котрîи королевôй въ тôмъ походѣ товаришили. Зъ ôтси пôслано возванье до горожанъ Львова, щобы прислали мужей своихъ для порозумѣня-ся съ Ядвигою и радными панами. Королева не жадала ничъ иного, якъ ино, щобы Львôвяне ôтъ Угоръ, которымъ ôтъ смерти Людвика пôдвладными були, ôтступили, и пôддалися коронѣ. Львовяне ради були тому возванью. И чому такъ? — запытае читатель.

Львôвъ лежавъ на шляху торговельнôмъ, который проводивъ зъ Татаріи черезъ галицкую Русь и Литву до пôвнôчныхъ надбалтицкихъ городôвъ, и на ôдворотъ зъ надбалтицкихъ городôвъ до татарскихъ краѣвъ. Зъ Польщи дорога до татарскихъ краѣвъ провадила такожъ черезъ Львôвъ.

Коли вже Польща и Литва соединени були въ однôй руцѣ, то мусѣло вже для самыхъ торговельныхъ интересôвъ много Львовянамъ на тôмъ залежати, щобы галицкая Русь до того самого пана, що Польща и Литва, належала. Въ тôмъ случаю ôтъ одного залежало замкнути або отвирати торговельный гостинець, у одного належало старатись о торговельніи привилея, одному платити цло, и. т. п.

Всемірная исторія учитъ насъ, що торговля процвитала особенно тогды, коли подарилось завоевателямъ обвладнути просторонными краями, або дипломатамъ соединити ôтдалени стрефы въ одную неперерывную цѣлость, и пр. въ панствѣ римскôмъ за временъ императорôвъ, або въ арабскôмъ въ времени Омаядôвъ. Торговельніи отношенья передъ всѣми иными приближали народы, котріи черезъ довгіи времена боролися съ собою и лише насилью уступаючи, мôцнѣйшому покорилися. Народна самостоятельность многихъ народôвъ упала, городы процвитнули черезъ торговлю, обудився матеріяльный интересъ, взявъ гору надъ иніи, и народы наконець на самостоятельность забули.

Литва съ Польщею соединились для политицькихъ взглядôвъ, о которыхъ мы передше розказали. Соединенье двохъ державъ въ одну цѣлость надзвычайно спріяло торговельнымъ отношеньямъ бôльшихъ городôвъ Литвы, Руси и Польщи. Тое знали Львовяне. Въ прочôмъ горожане Львова состояли по бôльшôй части зъ чужесторонныхъ, котри для торговлѣ ту були поселилися. Про те не дивъ, що коли Ядвига призвала Львовянъ, щобы прислали до Городка мужей своихъ для уложенья условій, Львовяне тому возванью послушали. Отримавши ôтъ королевои листъ глейтовный безпеченства, который бувъ выставленъ въ Городку дня 3. Марта 1387*), явились ôсѣмъ радныхъ панôвъ города Львова въ таборѣ польскôмъ. Передовсѣмъ требували ôтъ королевои, щобы она потвердила торговельніи привилея и свободы мѣста — а коли королева тое учинила, отворено ей ворота мѣста и зложено присягу вѣрности. Городы: Перемышль, Ярославъ и Городокъ пôддали ся, може бути, еще на дорозѣ Ядвиги до Львова. Занявши Львôвъ и оба замки въ Львовѣ и засадивши въ нихъ достаточну залогу выслала Ядвига воеводъ своихъ противо прочимъ городамъ на Руси, котри въ рукахъ угорскихъ воеводъ находилися. Теребовля и многіи инніи галицкіи городы частію опирались, но мусѣли насилью уступити и пôддалися, частію добровольно пôддалися**). Угорска залога выперта зъ галицкихъ городôвъ уступилась до Галича де обытавъ угорскій намѣстникъ, воевода Бенедиктъ.

Належитъ вспомнути, що королева угорска Марія съ мужемъ своимъ Жигмунтомъ немогла вперти помочію угор-

*) Ипат. лѣтопись. 161.

*) Originale in archivo Leopoliensi. Fasciculus diplomatum rarissimorum.

**) Dlugosz ad annum 1390.

ского воеводу въ Галичи. Марія вразъ зъ матерею Елисаветою була вязненою р. 1386 ôтъ мятежникôвъ въ Хорваціи. Елисавета въ вязницѣ удушена, тѣло еи на море выкинено, а потôмъ въ Лютомъ 1387 въ Зярѣ похоронено. Съ великою трудностію подарилось Жигмунту собрати своихъ сторонникôвъ и вымочи на Хорватахъ, що выпустили на вôльнôсть Марію. Жигмунтъ тогды еще не бувъ узнаный за короля угорского, бо не бувъ по звычаю народному коронованый, прото не мавъ еще въ краю достаточнои поваги, а Елисавета, котора, повагою своею вспирала Марію и Жигмунта, не жила. Маріа обезсилена довгимъ и строгимъ вязненьемъ не промышляла о утриманью ôтдаленыхъ краѣвъ, она думала впередъ всего о тôмъ якъбы приспѣшити коронацію Жигмунта, и тымъ въ Уграхъ противо непріятелямъ убезпечитися.

Въ тôмъ времени пôдступили польскіи войска пôдъ Галичъ, де Бенедиктъ съ угорскими залогами бувъ заперся и хоробро оптиравъ удары вôйскъ польскихъ. Тогды возвано до помочи князѣвъ руско-волыньскихъ. Они були вже зложили голдъ Ягайлѣ и Ядвизѣ, и обовязались до послушенства. Руско-волыньскіи князѣ послушали и прибули съ своими полками на помôчъ войскамъ польскимъ пôдъ Галичъ, именно: Александеръ — Витольдъ, который выступае ту яко князь Берестеньскій, Теодоръ Ратненьскій, Василь Пиньскій, Теодоръ Володимирскій, Симеонъ Степаньскій, Юрій Слуцкій и нашъ Юрій Белзкій.

Небуло надѣи для Бенедикта остоатись такъ переважнымъ силамъ, польско-волыньскимъ, ôнъ пôддаеся королю польскому вразъ съ своимъ товаришомъ Лукою пôдъ условіами, за которіи ручаются вижъ помянутіи князѣ руско-волыньскіи, а межи ними и нашъ Юрій Белзкій.*)

(Д. б.)

ГАДКИ

За читаньемъ поемы: „Гостина на Украинѣ."

(Конець.)

„Пѣсня на вченость не зважае," — высказавъ п. *Л.*, та-й самъ таки вѣрно своего сказанья держався. Но мы, окрôмъ невчености, ще де чого бôльше та гараздъ гôршого у его поемѣ дошатрили. Якъ сему на имя буде, — може природность? не знаемо; но послухайте, прошу, та осудѣть сами.

Чувавъ либонь авторъ, що у нашихъ народнихъ пѣсняхъ якъ часомъ то и зазуля закуе, и воронъ закраче, — та ну-жъ и собѣ щось такого. Майже чи не всѣхъ птахôвъ чи не всѣхъ рослинъ, чи не всю природу святои Руси займивъ до Украины въ „госгину;" авторъ любить атмосферични перемѣны, та тому, бачиться, густо-пусто и вѣтромъ повѣявъ. А що вже для насъ найдивнѣйше, то отсе, що абы прислухатись вѣяныо сего вѣтру, п. *Л.* звычайно всему мовчати велить. Отъ на примѣръ:

Все утихло — вѣтеръ вѣе.

Заразъ пôсля того хотять Украинцѣ якоись заспѣвати; но п. *Л.* сказавъ: цить! стрѣвайте! — та-й знову свое:

Все умолкло — лишь вершками
Вѣтръ колыше вѣтовками. . . .

Такого вѣтру тамъ не разъ и не два, а повно скрôзь у цѣлôй поемѣ. Прикметне и отсе, що коли небудь п. *Л.* яку природню дѣю на сцену вводить — бо иншои, щобъ годилось дѣею звати, въ цѣлôй поемѣ нѣякои не мае — то такожъ все кругомъ мовчати мусить. Бачите, въ контрастахъ ефектъ! Отъ вамъ:

Тихо стало — все мовчало,
Лишъ деревъ гиля играло . . . .

або отсе:

Тихо вколо; на долинѣ
Зазвучало по липинѣ. . . .

Признаемся, що мы таке въ природѣ нѣколи не бачили, тому и не знаемъ, якъ сесѣ появы охрестити. И тишина и вѣтеръ такъ собѣ разомъ згôдно граються, мовъ тіи котики зъ собаками своего господаря. —

Авторъ, видко, у чому иншому зовсѣмъ не второпавъ свое завданья яко поетъ, хиба лишъ у тôй пословицѣ, що поетамъ все вôльно. Ну, що вже вôльно, то вôльно, за те нехай естетика говорить. Ведля нашои естетики, то поетамъ тôлько все красне вôльно, та-й тôлько. Але що имъ не вôльно, то самъ простый розумъ и безъ естетики розчовпне. Въ образахъ природы н. п. невôльно поетамъ малювати неприродніи, сирѣчь, нечувани и не видани рѣчи. Стихотворцямъ може воно и вôльно. Не будемъ перечити. —

Съ кôнцемъ поемы причинивъ авторъ походы на Стамбулъ и Кафу. Мабуть чи не мавъ отсеи гадки, пригадати намъ своею думою, думу нашого безсмертного Тараса за Гамалѣю плывучого до Туркенѣ въ гостѣ — „братôвъ вызволяти!" Отъ вамъ те, що намъ Тарасъ, и те — прости Тарасе, що въ одинъ рядъ ставляемъ! — що п. *Л.* спѣвае.

Тарасъ такъ:

Дрѣмае въ харемѣ — въ раю Византія,
И Скутарь дрѣмае; Босфоръ кликотить,
Неначе скаженый; то стогне то вые:
Ему Византію хочеться збудить. - . .
. . . .
. . . . . . Туркеня дрѣмала.
Дрѣмавъ у харемѣ ледачій султанъ.

А. п. *Л.* отъ якъ:

Въ дали Царьгородъ спитъ въ супокою,
Въ красныхъ мраморныхъ дворисках. . .
. . . .
. . . .
Амуратъ султанъ въ роскоши раю —
Въ снахъ золотенькихъ плывае;
Тихо въ Стамбулѣ, тихо въ Серaю;
Море лишь сумно играе . .

Бачите, въ обохъ предметъ образа той самъ, той самѣсенькій, гадавъ бы, що оба малярѣ знарошна уговорились кождый по своему его представити. Тарасъ, — звычайно геній природній; — списавъ свôй образъ такъ, мовъ-бы

*) Inventarium in archivo regni in arce Cracoviae Berolini 1862 pag. 260.

жпвцемъ зъ природы выймивъ; а п. Л., выхованець академичнеи школы, словно зъ тыхъ самѣсенькихъ красокъ, намалювавъ свôй образъ уже не поприродному, але штучно, — ведля правилъ науки. Н. пр. и Тарасъ и п. Л., малюють собѣ море, мовъ тую собаку, що вѣрна своему панови. Но Тарасъ выображае собѣ, що воно собака люта, якъ та, що на-нôчъ зъ ланцуха спускають; а п. Л. его академычній копистъ, хотѣвъ уже лучше потрапити и намалювавъ море, буцѣмъ собаку вѣщуючу якесь лихо, — якъ вона сумно — гадавъ-бы хто, що вые? — де-тамъ! — якъ вона сумно — играе! Вже-бъ то не на инструментахъ музичнихъ собака грае, але такъ сама собѣ, коли ѣй не зъ-бѣды дѣеться, по подвôрьи або и въ комнатѣ, дурникомъ выскакуе погавкуе та, сказано, — граеться. Тее гранья довжне выражати рухъ и гулъ моря; но коли море мае вже бути вданою собакою то зачимъ-же воно — сумно играе? Того, якъ свѣтъ свѣтомъ, нѣхто не завважавъ на нѣякôй собацѣ. Коли собака сумна, то загне хвôстъ пôдъ себе та-й положиться, але играти нѣколи не играе. Намалювати сумно играючу собаку удасть тôлько п. Л.; Тарасъ вже сего не потрапивъ.

Намъ видиться, що тутъ — або авторъ хотѣвъ обманути Музу, або Муза его обманула. —

Годѣ вже дальше розбирати сеи поемы; отъ лишъ утомишся, та-й тôлько твого. Але-жъ бо и не можна де-яки дивницѣ поминути не сказавши й слова. Отъ вамъ хочьбы и те, якъ п. Л. дивиться на Галичъ и на Украину. По его бачѣнью, то Галичъ чоловѣкъ заможный въ просвѣту, которого завданьямъ е, навчати невѣдь-Украину. „Въ насъ," каже, „не сплятъ; а вы украиньскіи ребята, спите въ низкой нужденной хатинѣ, заколысаны у сонъ громомъ сумныхъ думокъ." Чимъ про те у его очахъ Украина? — дѣтвакомъ, которому подае свою грудь, щобъ выссавъ „Галича жизни днину," та пробуркався зъ своеи сонливости. Въ его очахъ Украинець, то вѣдай чи не дуракъ, бо каже:

Кобъ не Днѣпръ та не могилы,
Украинцѣ бы забыли
Що то рускій край.

Жалуемъ, сердечно жалуемъ автора, що по его бачѣнью Украина, котора либонь ранче одъ Галичины розбудила въ собѣ почутья народне, котора нашу словесность поставила що до народнеи истоты либонь чи не выще надъ усѣ славяньски — що Украина зъ пеленокъ вылѣзшій дѣтвакъ. Живый туманъ выдуманый въ головцѣ автора. Хиба саме незнанья житья Украины и ѣи словенности може послужити, щобъ отсю небыль авторови якъ-такъ выбачити.

Дѣло не те! Намъ панове громадо, задивлятися на Украину, намъ кормитися ѣи овочами, намъ ожити ѣи житьямъ; — намъ взорець зъ Украины а не Украинѣ зъ насъ. Тамъ правда! тамъ пôшли въ слѣды народнеи пѣснѣ, тамъ не цураються „хахлацького" якъ мовлять де-яки зъ нашихъ — языка, тамъ зрозумѣли любовъ братню, — тамъ основали величаву словенность, котра сталася порукою тревалого талану и кращого сутья народу руського!

Въ насъ скарбôвъ мало. Плоды Маркіянового зеренця скупи; мы ихъ бачимо лишень въ поезіяхъ п. Вагилевича п. Головацького; п. Устіяновича, п. Могильницького, а за найновѣйшихъ часôвъ, та въ повнôй красотѣ у поезіяхъ нащого Федьковича. За тыхъ намъ не соромитись; вони е наши — щиро-руськи. Но чужій духъ, що насъ якось обвѣявъ, щезне якъ туманъ передъ правдою, а правда стане тымъ яснѣща.

Не забаги намъ книжкова мова на пôдставѣ старого писанья. Се, бачте, дѣло не на часѣ, а кожне дѣло на тому полѣ можна смѣло однести до часôвъ предъ-Котляревщины. У насъ е живе слово, у якому кожный хованый зъ-малку: сего намъ и вчитись, а выучивши — у нему писати.

Но я залетѣвъ десь-кудись-инде, та-й забувъ попрощатись зъ авторомъ „Гостины." Не сердьтеся, п. Л. на мою критику; мôй замѣръ чистый. Я бажаю одстрашити „стихотворцѣвъ" ôдъ „поезіи," щобъ не псували смаку нашôй молодôй Руси, котора, хвалити Бога, пôзнавши свою руську истоту, хлопочесь за правдою, а при такихъ засадахъ повинна ôдкинути все, що — якъ то кажуть — есть лишь „покôть словесна."

Кôнчимо нашу критику уступомъ зъ Вашого „стихотворенія," зъ малою поправкою:

„Украины же сынове,
„Поморщивши чорни бровы
(та вже-жъ не ôдъ-чого, якъ не ôдъ гдѣву)
„Якъ учули такій спѣвъ,
(що Галичане спѣвали Украинцямъ)
„Дуже ся зачудовали,
„Бо (*такихъ*) ще не чували
„Изъ Галича слôвъ. —
(А-ди! братъ брата не зрозумѣвъ!) —

Н. зъ-надъ Сяну

ГУЦУЛКИ.

Ой, гуляю, напиваю, — нѣчо я не знаю,
А минѣ ся бучки тешуть зъ зеленого гаю,
А минѣ ся бучки тешуть зъ крутои лѣщины,
Щобы бôльше не ходити до своеѣ дѣвчины.

Ой, гуляю, напиваю, — нѣчо я не чую.
А минѣ ся зелѣзьячка якъ кують такъ кують;
Кують ми ся зелѣзьячка зъ угорськои крицѣ,
Щобы бôльше неходити на тѣ вечерницѣ.

Куйте ми ся зелѣзьячка, гартуйтеся въ броду, —
А у мене побратимы зъ богацького роду,
Не дадуть мя поховати въ угорськую ямку,
Але скажуть поховати у Львовѣ на замку.

Та зôтнѣте, легѣники, зôтнѣте кедрину,
Та вытешѣть шабельками минѣ домовину,
Та вытешѣть шабельками зъ турецькои стали,
Бо то минѣ снѣвакови, щобы люде знали.

Та щобы то люде знали, дѣвки ся дивили,
Та кедрову домовину коверцемъ накрыли,
Ой коверцемъ волочковымъ, зъ бервѣночку цвѣтомъ,
Такъ щобы ми такъ не банно за симъ пышнымъ свѣтомъ.

Федьковичъ.

ИСТОРІЯ ГАЛИЦЬКО-ВОЛОДИМИРСЬКОИ РУСИ.

Нашъ трудячій писатель п. И. Шараневичъ подаривъ насъ новымъ овочемъ своеи невгомоннои працѣ на полѣ дѣеписанья нашои батькôвщины. Е отсе „Історія Галицько-Володимирськои Руси“ ôдъ того часу, де кôнчиться писана по россійськи „Історія древняго Галичско-Русскаго княжества“ — отже буде вона продовженьямъ дѣла, яке зачавъ було св. п. Д. Зубрицькій, — критично ведля жерелъ оброблёнымъ. — Авторъ звернувъ передовсѣмъ свою увагу на внутрѣшни дѣянья, и представивъ ровесне устройство, торговлю, промыслъ, церковни дѣла и пр. всѣхъ тыхъ областей, що въ послѣдню добу самостайности галицько-володимирського княжества складали политичню цѣлость, а пôсля того були пôдъ властію королѣвъ польськихъ и в. князѣвъ литовськихъ. — Першій томъ сеи исторіи, на который розписуеться передплата, помѣщатиме: короткій озирхъ дѣянья ôдъ первопочатку до 1291 року, а ôдъ того часу вже подрôбне оповѣданья послѣднихъ 40—50 лѣтъ самостайности, и дальши подѣи за пôдданства до смерти литовсько-руського князя Свидригайла и Сойму въ Піотрковѣ 1453 р. Сей томъ буде складатись зъ 15 листôвъ у великôй 8-нѣ, печатаныхъ середними (garmont) горожанськими письменами, й ровеснеи топографичнеи карты: и стоить по передплатѣ за одинъ екземпляръ 1 гульдена А. В., а по склеповôй цѣнѣ 1 г. и 50 к. А. В. Передплату пріймае ш. Редакція Слова. -- Жичимо ш. авторови якъ найбôльше пр нумерантôвъ, абы якъ найшвидче розпочалося печатанья сего дѣла.

Библіографичня новинка.

Свѣжѣсенько — бо нема ще и тыждня — вийшло зъ печатнѣ п. Порембы друкованья пôдъ написомъ — (некажемо „заглавіемъ“ про те, що головы у тому не замѣтили, а папѣръ терпеливый: можна и безголовья писати) — отже пôдъ надписомъ, „Додатокъ до послѣдного ч. Вечерниць.“ Е отсе „трудъ,“ якій у нашôй письменности першій разъ являеся, бо належить до трудоватого г. е, выбачте — паршивого роду памфлетистики, за котору у насъ доси не знали. Понимаемо, для-чого авторъ своего имя не выписавъ, а то щобы мы сами заразъ угадали, що ôнъ е никимъ иншимъ, — *а но нимъ,* которого мы добре знаемъ, и сей-часъ найменовати могли-бъ, якъ-бы недовелось такого знакомства (та вже-жъ намъ а не ему) постыдатися. Авторъ написавъ „свôй“ додатокъ до послѣднего числа Вечерниць „зовсѣмъ дурно“ (gratis) бо и самъ напечатавъ. А понеже „Послѣдне число Вечерниць“ хто знае коли, а навѣть послѣдне сегорôчне не швидче якъ ажъ въ мѣсяцѣ Груднѣ выйде, то ш пренумеранты наши пôймудть, для-чого авторъ потерявъ терпячки и розôславъ цѣлый накладъ мѣжъ Нихъ Честныхъ такожъ „дурно“ (frustra), бо безъ найменшои „шкоды“ и кошту вечерницькои редакціи. Хто памфлеты радъ для забавы читае, той такожъ дурно (stulte) буде за тымъ додаткомъ — хотьбы и за гроши — попытовати, бо вже анѣ одного екземпляря не стало. Звычайно, що за дурно, того не купити.“ —

ЗАПРОСИНЫ.

Щобъ зрôвняти хôдъ нашои часописи зъ ходомъ сонѣчнёго року, постановила редакція выдати 4 числа, на одинъ мѣсяць припадаючй, въ такій спосôбъ, абы чотыре разы ôдъ нынѣ зачавши вийшло кожде въ объемѣ двохъ листôвъ. Отже третій кварталъ Вечерниць зачнеться теперъ ôдъ 1-го дня мѣсяця Липця. — Запрошуемо про-те всѣхъ шг. Пренумерантôвъ, которй щирый нашъ подвигъ въ користь рôднёго слова и его письменности своею ласкавою помôчью до-теперъ вспирали, и всѣхъ ч. Людей зъ руськои читаючои Громады, которй нашу гадку подѣляють, передплату на Вечерницѣ завчасу, — на руки редакціи присылати. Вымѣнки извѣснй. —

Не станемо себе захвалювати анѣ бôльше обѣцювати, якъ на самôмъ дѣлѣ доконати зможемъ; но отсю околичность, що оригинальнй утворы нашихъ украинськихъ писателѣвъ знарошне для Вечерниць написанй -— якъ н. п. славного Марка Вовчка повѣсть „Пройдисвѣтъ,“ — або давнѣйше написанй, доси нѣгде не надрукованй и до ужитку Вечерницямъ удѣленй — якъ „Вѣдьма“ (вже помѣщена), „Неофиты“ поема безсмертного Тараса Шевченка, та ёго иншй поезіи — причиняться до пôднесенья вартости часописи, и те, що книжки украинськихъ писателѣвъ, досѣль ледви по слуху намъ знатй, которй сими днями въ значнôмъ числѣ мы зъ-за границѣ дôстали, подѣлають сильно на образованья нашихъ галицькихъ молодыхъ писателѣвъ, — наведемъ тôлько для-того, абы наша Ч. читающа Громада переконалася, що мы всѣлякого старанья докладаемо, абы наша праця принесла хосенъ для народнёго дѣла. — Не якъ-разъ и Кіѣвъ збудовали!...

Редакція.

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178-мѣсто у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Института Ставропигійського.